

nen is voor het Anti-Christendom, maar omdat hij straks een school zal stichten, wier alumni tot in een verre toekomst verkondigers van de valsche leer zullen zijn — en alzoo een onberekenbare schade aan het Godsrijk zullen toebrengen. ¹⁾

Nu, ons geloof in de waarheid van het Christendom dwingt ons tegen zulke filosofie te waarschuwen.

Men kan de verschillende philosophiën tot een tweetal terug brengen, naml. tot de empirische en de bespiegelende wijsbegeerte.

De aanhangers van de eene leer hebben ten allen tijde zeer scherp gestaan tegenover die der andere. Gaan de empirici van de waarneming uit, de bespiegelende wijsbegeerte wil uit de zuivere beginselen der rede, zonder de ervaring te raadplegen, alleen door het denken, de wetenschap tot stand brengen. Zij strekt haar onderzoek veel verder uit dan de ervaring ooit reiken kan. Wat voor alle ervaring ontoegankelijk is, trekt zij binnen het terrein van onderzoek. Van inductie wil zij niet weten. Hare methode is alleen deductief. Uit het hoogste algemeene beginsel wil zij door afleiding komen tot het minder algemeene, totdat zij ten slotte bij het bijzondere uitkomt. Een der grootste filosofen die beweren de ervaring te kunnen missen bij de beoefening der wetenschap, was Cartesius met zijn bekend „cogito ergo sum.” „Omdat wij alles kunnen wegdenken, behalve ons denken zelf, daarom bestaat in ons denken zelf alleen ons wezen.” Zoo was het uitgangspunt van Cartesius' redeneering. Spinoza heeft deze filosofie wel het meest consequent volgehouden, Hegel het nauwkeurigst uitgewerkt. Deze wijsbegeerte heeft ontegenzeggelijk groote gedachten voortgebracht, doch de wijsgeer, die zich van deze methode bedient, wordt wel voortdurend in dialectische beweging gezien, doch hij komt niet van zijn plaats; hij rijdt wel, maar op een hobbelpaard, zooals Opzoomer het geestig uitdrukt. En zien wij hem toch eene schrede vorderen, dan is het alleen, omdat hij van zijn houten ros is afge-

1) Lessing leefde, toen het Cartesianisme de scholastiek in de wetenschap had verdrongen. In zijne filosofie is Lessing fragmentarisch gebleven. Hij had aanrakingspunten met Spinoza, o. a. in zijn determinisme, zonder Spinozist te zijn.